

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 114-1 КК УКРАЇНИ

CRIMINAL LEGAL DESCRIPTION OF CRIME UNDER ART. 114-1 OF THE CRIMINAL UKRAINE

Олейніков Д.О.,

*старший викладач СК № 1 Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, підполковник*

У статті запропонований кримінально-правовий аналіз елементів складу злочину та особливостей кваліфікації злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України. Отримані висновки надають методичне підґрунтя притягнення до кримінальної відповідальності осіб, дії яких спрямовані на перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань.

Ключові слова: перешкоджання, законна діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань.

В статье предложен уголовно-правовой анализ элементов состава преступления и особенностей квалификации преступления, предусмотренного ст. 114-1 УК Украины. Полученные выводы являются методическим обоснованием привлечения к уголовной ответственности лиц, действия которых направлены на воспрепятствование законной деятельности Вооружённых Сил Украины и других воинских формирований.

Ключевые слова: воспрепятствование, законная деятельность Вооружённых Сил Украины и других воинских формирований.

The paper offers a legal analysis of the elements of the crime, provided for in the Art.114-1 of the Criminal Code of Ukraine. The resulting conclusions are the methodical foundation for prosecution of individuals, whose actions object the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations.

Key words: objection, lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations.

Постановка проблеми. Законом України від 8 квітня 2014 року № 1183-VII «Про внесення змін до Кримінального кодексу України» Розділ 1 Особливої частини «Злочини проти основ національної безпеки України» доповнений ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань». В умовах різкого підвищення кількості злочинів проти основ національної безпеки України та злочинів терористичного характеру держава стикнулася із новим видом злочинної діяльності, яка, на жаль, досить довгий час дозволяла істотно знижувати ефективність застосування Збройних Сил України та інших військових формувань у Антитерористичній операції на сході нашої країни. З метою вироблення механізму та правових підстав притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що перешкоджають законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань, чинний КК України доповнений нормою – ст. 114-1.

Стан дослідження. Наукові дослідження, присвячені практичному застосуванню норм про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, є не досить численними. За часів незалежності України питання про кримінальну відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України досліджувались у наукових працях Н.В. Андрусіва, О.Ф. Бантишева, Ю.В. Бауліна, В.М. Боровенка, Б.М. Віденка, І.В. Діордіци, О.Ю. Звонарьова, В.С. Картавцева, О.О. Климчука, В.А. Ліпкана, О.С. Сотули, Р.В. Стецишина, К.Г. Фетисенка, О.В. Шамари, В.М. Шлапаченка. З урахуванням специфіки попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів про-

ти основ національної безпеки України питання їх правильної кваліфікації є надзвичайно важливим і принциповим, оскільки будь-який із злочинів цієї категорії потенційно здатен спричинити непоправні наслідки як для держави і суспільства в цілому, так і для інших об'єктів, поставлених під охорону нормами про кримінальну відповідальність.

Що стосується притягнення особи, в діях якої вбачаються ознаки злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України, до кримінальної відповідальності, то на даному етапі відсутність практики і наукових досліджень з питань застосування цієї норми призводять до ситуації, коли злочинні прояви залишаються без належної кримінально-правової оцінки, а особи, що перешкоджають законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань, мають можливість уникати кримінальної відповідальності та продовжувати свою злочинну діяльність.

У зв'язку із відносно невеликим часом, який пройшов з моменту введення в дію норми про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань, наукові дослідження цього складу злочину відсутні, що особливо підкреслює необхідність наукових досліджень у цьому напрямку. Отже, **метою** цієї статті є наукове дослідження елементів складу злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України задля вироблення теоретично обґрунтованої позиції з приводу змісту його основних елементів.

Виклад основного матеріалу. Логіка розміщення даної статті до Розділу 1 КК України полягає у тому, що відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Збройні Сили України» Збройні Сили України (далі

за текстом – ЗСУ) – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [1]. Суспільна безпека злочину, що розглядається, полягає у тому, що в результаті незаконного втручання осіб в законну діяльність ЗСУ України та інших військових формувань створюються перешкоди в механізмі, спрямованому на забезпечення безпеки нашої держави від зовнішніх та внутрішніх загроз.

А отже, у тому випадку, коли Збройні Сили України та інші військові формування, які покликані забезпечувати національну безпеку України, внаслідок чийхось умисних та цілеспрямованих дій не здатні у повній мірі реалізувати свої функції та свій потенціал, під загрозу спричинення шкоди ставиться зовнішня та внутрішня безпека України, її обороноздатність, цілісність та недоторканність.

Отже, родовим об'єктом злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України, виступають суспільні відносини, які забезпечують державну безпеку, конституційний лад, суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність, обороноздатність, тобто основи національної безпеки України. ЗСУ є відповідним засобом забезпечення національної безпеки України, тому перешкодження їх діяльності створює загрозу спричинення шкоди національній безпеці України внаслідок блокування передбаченого законом механізму нейтралізації чи усунення загроз національній безпеці України.

У висновку проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України)» зазначається, що пропозиція про віднесення злочину, передбаченого ст. 114-1 (у редакції проекту), до злочинів проти основ національної безпеки України (розділ I Особливої частини КК) є сумнівною, адже «... об'єктом його посягання буде не національна безпека України як така, а законна діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань, до якої відноситься, зокрема, й господарська діяльність (див. ст. 14 Закону України «Про Збройні Сили України» та Закон України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України)». Зазначена позиція, на наш погляд, дещо суперечить наведеним вище аргументам на користь знаходження злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України у складі Розділу I Особливої частини КК України, а тому під час подальшого аналізу вона не буде враховуватися.

Додатковий об'єкт у кожному конкретному випадку вчинення злочину може визначатися, виходячи із тих завдань, які були поставлені перед відповідним підрозділом ЗСУ чи іншого військового формування відповідно до закону. Так, згідно із ч. 4 ст. 1 Закону України «Про Збройні Сили України», з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, боротьби з тероризмом і піратством, посилення охорони державного кордону, суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні

і континентального шельфу України та їх правового оформлення, протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, надання військової допомоги іншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Ч. 2 ст. 114-1 КК України є закінченим злочином з моменту настання суспільно небезпечних наслідків, які в даній нормі є кваліфікуючою ознакою: загибель людей або інші тяжкі наслідки, які настали внаслідок вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 114-1 КК України. Отже, додатковим об'єктом в цьому випадку виступають також інші суспільні відносини, вичерпний перелік яких навести неможливо, оскільки поняття «інші тяжкі наслідки» є поняттям оціночним та не містить конкретних критеріїв, за якими наслідки однозначно можна визнати тяжкими чи нетяжкими. Так або інакше, крім загибелі людей до тяжких наслідків доцільно віднести спричинення значної матеріальної шкоди, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, знищення важливих об'єктів, пошкодження життєзабезпечуючих комунікацій, знищення чи приведення в негідність військового майна чи засобів ведення бою тощо. В залежності від шкоди, яку було спричинено, встановлюється конкретний додатковий об'єкт злочину.

Ч. 1 ст. 114-1 КК України є злочином з так званім формальним складом, тобто злочином, який є закінченим з моменту вчинення дій, вказаних у диспозиції статті. Ряд науковців кримінального права наголошує на тому, що злочин з формальним складом – це злочин, для визнання якого закінченим достатньо встановити факт вчинення вказаних у статті дій [2, с. 140]. Проте тут необхідно погодитись із А.О. Пінаєвим, на думку якого, у формальних складах злочину за межі складу виводяться не наслідки посягання, а лише їх розміри. У злочинах з формальним складом «... особа не лише усвідомлює суспільно небезпечний характер своєї дії чи бездіяльності, але й передбачає її суспільно небезпечні наслідки, бажаючи їх настання» [3, с. 147].

Отже, що стосується злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України, то він, як і будь-який інший злочин, призводить до настання суспільно небезпечних наслідків, які, проте, не завжди піддаються конкретному матеріальному визначенню. Причиною цього П.С. Берзін вбачає віддаленість шкоди від вчиненого діяння у часі з урахуванням «особливого значення» (значущості) певної соціальної цінності як об'єкта кримінально-правової охорони, на який спрямоване відповідне діяння, що може зумовити відмову законодавця від визнання конкретних наслідків елементом складу злочину [4, с. 271].

Предметом злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України є законна діяльність ЗСУ та інших військо-

вих формувань України. Тобто відповідальність за вчинення перешкоджання діяльності ЗСУ та інших військових формувань настає тільки у разі, коли така діяльність була законною. Відповідальність суб'єкта, який перешкоджає діяльності ЗСУ або інших військових формувань може наставати також у разі, коли особа, помиляючись, вважала таку діяльність законною. У цьому випадку за правилами кваліфікації суб'єктивної помилки вчинене розцінюється як закінчений замах на злочин, передбачений ст. 114-1 КК України.

Відповідно до Закону України «Про Збройні Сили України», у структуру ЗСУ входять Генеральний штаб Збройних Сил України як головний орган військового управління; види збройних сил – Сухопутні війська, Повітряні Сили, Військово-Морські Сили; з'єднання, військові частини, військові навчальні заклади, установи та організації, що не належать до видів Збройних Сил України.

Згідно із абз. 13 ст. 1 Закону України «Про оборону України» військово формування – створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій [5].

Законною визнається та діяльність ЗСУ та військових формувань, яка здійснюється відповідними підрозділами та відповідно до чинного законодавства, що регулює діяльність зазначених суб'єктів у особливий період.

Зовнішнє вираження злочин знаходить в ознаках об'єктивної сторони, яка у науці вітчизняного кримінального права характеризується суспільно небезпечним діянням (дією або бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і суспільно небезпечним наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення злочину [6, с. 111].

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України, передбачає одну-єдину форму – перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань. Аналогічна форма об'єктивної сторони передбачена також у ст. ст. 157, 160, 170, 171, 174, 180, 340, 351, 363-1, 386 КК України. З огляду на широку вживаність такої форми злочинної діяльності, як «перешкоджання» в даному випадку досить суттєвим є з'ясування особливостей її саме у злочині, передбаченому ст. 114-1 КК України.

Автори словника української мови визначають термін «перешкоджати» як «бути перепорою для чого-небудь, створювати завади, заважати, забороняти кому-, чому-небудь» [7, с. 322]. Таким чином, перешкоджання фактично представляє собою цілеспрямовану діяльність, яка полягає у незаконному втручанні з метою створенні перешкод, перепон, спрямованих на недопущення, припинення чи заборону певного явища чи діяльності.

Перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань полягає у вчиненні діяння (дій або бездіяльності), яке виражається у втручанні в цю діяльність, створенні перешкод, перепон, спрямованих на недопущення, припинення чи заборону проведення окремих дій чи маневрів ЗСУ та іншими військовими формуваннями, прийняття тактичних чи стратегічних рішень керівництвом чи особовим складом зазначених підрозділів задля ускладнення або унеможливлення здійснення законної діяльності ЗСУ та іншими військовими формуваннями або істотному зниженні її ефективності.

Перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань може виражатися у блокуванні, перекритті та знищенні шляхів, шляхопроводів за маршрутом пересування підрозділів ЗСУ та інших військових формувань; захопленні, пошкодженні, викраденні, знищенні засобів, необхідних для виконання поставлених перед ЗСУ та іншим військовим формуванням задач; застосуванням фізичного чи психічного насильства (погроз застосування насильства чи шантажу) по відношенню до військовослужбовців задля перешкоджання виконання останніми поставлених задач; невиконання необхідних дій, які залежать від суб'єкта, якщо внаслідок такого невиконання створюються перешкоди законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань; застосування підкупу чи використання обману задля припинення чи недопущення здійснення військовослужбовцями законної діяльності в особливий період; унеможливлення застосування військовослужбовцями сил та засобів ведення бою шляхом створення загрози для життя інших осіб або спричинення тяжких наслідків їх здоров'ю, або знищення чи пошкодження їх майна.

Необхідно підкреслити, що перешкоджання може здійснюватися у двох основних видах: інтелектуальному та фізичному. Названі види містять у собі більш деталізовані форми діяльності, перераховані вище, які ми вважаємо способами вчинення злочину. Інтелектуальне перешкоджання може виражатися у погрозках як військовослужбовцям, так і членам їх сімей з метою примусити перших не виконувати ті або інші дії. Інтелектуальним перешкоджанням також можна визнати дії осіб, які, користуючись нестійкою ситуацією у суспільстві, політичною агітацією чи пропагандою окремих поглядів та ідей переконують військовослужбовців відмовитись від виконання своїх обов'язків нібито з гуманістичних мотивів. Іншим видом інтелектуального перешкоджання можна визнати дії осіб, які розповсюджують особисті дані військовослужбовців, які виконували бойові задачі, із закликом засудити дії таких військовослужбовців та помститися їм за діяльність, яку вони виконували у складі ЗСУ та інших військових формувань. І дійсно, дії таких осіб призводять до напруження у суспільстві, формування негативного ставлення до окремих осіб, які виконували свій військовий обов'язок у складі ЗСУ, а також формування стійких передумов для подальшої відмови військовослужбовців від виконання своїх обов'язків в осо-

бливий період через побоювання за свою долю та долю своїх рідних та близьких.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину є обстановка вчинення злочину, під якою маються на увазі об'єктивні умови, в яких вчиняється злочин. Обстановка, за якої вчинюється злочин, є обов'язковою ознакою злочинного діяння лише у випадках, коли вона вказана у диспозиції статті Особливої частини КК України. Що стосується розглядуваної статті, то обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього злочину є обстановка злочину – особливий період. Відповідно до абз. 11 ст. 1 Закону України «Про оборону України», особливий період – період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. Перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань за відсутності правового режиму особливого періоду не утворює складу злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України.

Суб'єктом злочину може виступати будь-яка фізична осудна особа, якій на час вчинення злочину виповнилось 16 років.

З суб'єктивної сторони перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань може бути вчинене лише умисно – як з прямим, так і з непрямым умислом. Законом не передбачено наявності будь-яких обов'язкових ознак суб'єктивної сторони, які б впливали на кваліфікацію перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань, проте навіть ті елементи, які існують в рамках прямого чи непрямого умислу, доцільно досить докладно проаналізувати.

Аналізуючи суб'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України, необхідно врахувати, що певним чином цей злочин вирізняється з-поміж інших злочинів проти основ національної безпеки України, оскільки вони можуть вчинятися виключно з прямим умислом, оскільки в більшості випадків ця особливість обумовлена конструкцією, обтяженою наявністю обов'язкових елементів – мети та мотиву злочину.

Що стосується перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань, то в структурі складу цього злочину такі обов'язкові елементи суб'єктивної сторони відсутні, з огляду на що ми можемо припустити, що злочин може бути вчинений також і з непрямым умислом. Оскільки цей злочин є новим, і практика притягнення осіб до кримінальної відповідальності за його вчинення відсутня, необхідно звернутися до аналогічних форм злочинної діяльності, яка виражається в перешкодженні тим або іншим діям чи процесам та відповідальність за яку передбачено у чинному КК. Врахування досвіду притягнення осіб за вчинення злочинів, які умовно схожі за зовнішніми ознаками, не буде аналогією.

Так, аналізуючи склади злочинів, до об'єктивної сторони яких входить така форма, як «перешкоджан-

ня», автори Науково-практичного коментарю до КК України доходять висновку, що ці злочини можуть бути вчиненими тільки умисно [8, с. 377, 385, 407, 432, 858, 878; 9, с. 142, 157, 173, 175, 180, 193, 710, 740, 781, 884]. В більшості злочинів автори Науково-практичного коментарю за загальною редакцією В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна зазначають, що умисел може бути тільки прямим. Така позиція переважно базується на тому, що злочини з формальним складом можуть вчинятися тільки з прямим умислом. Проте склади злочинів, передбачені ст. ст. 328, 329, 334 КК України, доводять, що це правило не є об'єктивним.

Беручи до уваги аргументи, наведені вище А.О. Пінаєвим та П.С. Берзіним, необхідно акцентувати на тому, що положення по те, що особа має саме бажати настання суспільно небезпечних наслідків – шкідливих змін в об'єкті злочину, не відповідає структурі диспозиції, в якій немає посилань ні на обов'язкову мету, ні на інші елементи суб'єктивної сторони. Якщо проаналізувати об'єктивне вираження цього злочину через призму психічної діяльності особи, то буде зрозуміло, що в злочині, який аналізується, діяння особи злите з суспільно небезпечними наслідками. Тобто саме перешкодження і є суспільно небезпечним наслідком. А отже, неможливо, знаходячись у стані осудності та вільного вибору напрямку своєї поведінки, вчинити дію, не бажаючи її вчинити. Відповідно, неможливо, передбачаючи суспільно небезпечні наслідки, за таких умов не бажати їх настання, вчиняючи відповідне діяння. Тому висновок щодо форми вини у злочині, передбаченому ст. 114-1 К України, необхідно зробити на користь прямого умислу.

Мотиви та мета злочину не мають кваліфікуючого значення та можуть бути будь-якими, що не впливає на кваліфікацію (за виключенням випадків, коли злочин, передбачений ст. 114-1 КК України, утворює реальну чи ідеальну сукупність з іншим злочином). Так або інакше, згідно із вимогами ст. 91 КПК України мотив та мета злочину підлягають доказуванню поряд із винуватістю обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення та формою вини.

Злочин, передбачений ч. 1 ст. 114-1 КК України, вважається закінченим з моменту виконання будь-яких дій, спрямованих на перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань або припинення такої діяльності. При цьому для кваліфікації дій особи не має значення, чи унеможливили або ускладнили дії суб'єкта злочину законну діяльність військових підрозділів та формувань. Якщо в діях особи вбачаються ознаки іншого складу злочину, то вчинене фактично кваліфікується за правилами сукупності.

Так, наприклад, у тому випадку, коли особа задля перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань, застосовує вогнепальну зброю чи вибухівку, то її дії утворюють також склад злочину, передбачений ст. 263 КК України; якщо особа діє у злочинній змові з представниками іноземної держави та за їх завданням, то її дії підпада-

ють під ознаки злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111 КК України, тобто державна зрада у формі надання допомоги іноземній державі, іноземній організації або їхнім представникам у проведенні підривної діяльності проти України; якщо ж суб'єкт знищує або пошкоджує чуже майно, заподіюючи тим самим шкоду у великих розмірах, то додатково вчинене слід кваліфікувати і за ст. 194 КК України. В окремих випадках залежно від мотивів та мети злочинної діяльності можлива сукупність злочинів, передбаченими ст. ст. 113 та 258 КК України.

Злочин, передбачений ч. 2 ст. 114-1 КК України, вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків. Цей злочин сконструйований як злочин з похідними наслідками, що обумовлює у ньому подвійну (змішану) форму вини. Характеризуючи злочини з ускладненою (подвійною) формою вини, автори підручника з кримінального права відзначають, що, вчиняючи умисний злочин, особа іноді приводить до руху якісь сили, які без її волі тягнуть або настання наслідків, які не охоплювались умислом суб'єкта (у злочинах із формальним складом), або настання додаткових, тяжчих, небажаних для неї наслідків (у злочинах з матеріальним складом) [10, с. 289].

До подібного висновку доходять І.В. Хохлова та О.П. Шем'яков: «У другій групі злочинів складність об'єктивної сторони полягає в тому, що передбачене законом умисне діяння спричиняє два різні наслідки: перший (найближчий) є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони, другий (віддалений) – кваліфікуючою ознакою. В цих злочинах відповідно до закону щодо діяння і щодо першого, обов'язкового, наслідку суб'єктивна сторона виражається в умислі (прямому

чи непрямому), а щодо другого (кваліфікованого) наслідку – тільки в необережності» [11, с. 106].

Ст. 25 КК Республіки Білорусь (сполучення умислу і необережності під час вчинення злочину) передбачає таку категорію, як складна вина, яка характеризується умисним вчиненням злочину і необережністю по відношенню до наслідків, які настали в результаті цього злочину та з якими закон пов'язує підвищену кримінальну відповідальність. Відповідно до положення цієї статті в цілому такий злочин вважається умисним [12, с. 99].

Висновки. В принципі, наведені вище точки зору дозволяють дійти загального висновку про те, що в цілому злочин, передбачений ч. 2 ст. 114-1 КК України, буде умисним. Відношення ж до наслідків, що настали, має бути виключно необережним, в іншому випадку вчинене необхідно кваліфікувати як сукупність.

Як вбачається, ефективне застосування норми закону про кримінальну відповідальність за перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань здатне:

- поставити під захист кримінального закону діяльність ЗСУ та інших військових формувань, спрямовану на забезпечення національної безпеки України;

- шляхом правового впливу знизити рівень безкарної протидії з боку осіб заходам, що вживаються для подолання терористичної та сепаратистської діяльності в окремих регіонах нашої країни;

- притягнути до кримінальної відповідальності осіб, що залучені до зниження ефективності законної діяльності ЗСУ та інших військових формувань в особливий період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Збройні Сили України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 108.
2. Вереша Р.В. Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності : підручник / Р.В. Вереша. – К. : Атіка, 2006. – 740 с.
3. Пинаев А.А. Уголовное право Украины : Общая часть / А.А. Пинаев. – Х. : Харьков юридический, 2005. – 664 с.
4. Берзін П.С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення : монографія / П.С. Берзін. – К. : Дакор, 2009. – 736 с.
5. Про оборону України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106.
6. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
7. Словник української мови : В 11 т. / Ред. : Л.К. Артем'єва, М.М. Друченко та ін.. – К. : Наукова думка, 1980. – Т. 6. – 832 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Каннон, 2001. – 1104 с.
9. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : У 2 т. / За заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
10. Кримінальне право України : Особлива частина : підручник / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – Вид. 2-ге, переробл. та допов. – К. : Атіка, 2008. – 712 с.
11. Хохлова І.В., Шем'яков О.П. Кримінальне право України (Загальна частина) : навчальний посібник / І.В. Хохлова, О.П. Шем'яков. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.
12. Уголовный кодекс Республики Беларусь : принят Палатой представителей 2 июня 1999 года ; одобрен Советом Республики 24 июня 1999 года / Предисл. проф. Б.В. Волженкина ; обзорная статья А.В. Баркова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 474 с.